

AITA SANTUAREN ITZA

"XXIII YON'en Idazti lena".

"Egia, pakea, batasuna"

Iru itz auk nabari jartzen digute Aita Santuak Idazti ontan ta beste zenbait itzalditan azaldu dun eske larria. Egia, pakea ta batasuna, ara or, Eleizarentzat, Erriarentzat eta Gizartearentzat zorion-bide, irurak dira bata bestearen oiñarri: egirik gabe pakerik ez, pakerik ezean batasunik ez. Irutan egin sendoena, beste biren giltzarri dalako.

XXIII Yon'ek Idazkiaren zear, iru egi oien bear lairia azaltzean, aristo'k orain ogei gizaldi gizadiari eskeiñi zion bizibidearen agerpen labur bat ematea besterik ez dagi. Kristo'k opa zigun pakea bere jaiotz egunean "pakea lurrean gogo oneko gizoneri" (Lk. 2, 14). Kristo gizonen argi-iturri antzo azaldu zitzaigun, "Bidea, egia ta bizia Ni naiz" (Yo. 14, 6); Kristo'k ere oben-lokarriak askatu zizkigun gurutzean, Jainko-seme egin, goi-eskerrez apaindu ta Jainko-arekin batasunean bildu.

"Kristau zintzoak Aita Santuaren poz-bide."

Aita

Santuak Idazki onen sarreran bere poza ta esker ona biotz-biotzez kristau-erriari azaltzen dizkio, onen joka-bideak itxaropide zaizkio-ta. Itxaropide zitzailon Aita Santu berriari, XII Pio'ren eriotz ostein kristau-erriak eta ludi guziko gogo oneko gizonak azaldu zuten biotz-negar samia. Baina itxaropide, batez ere, Pedro'ren Alkira igotzean kristau-erriak agertu zion leialtasun eta uste osoa, izan ere asko baiziran gogo onenen beregana itzuli ziranak, naiz aldi aietan arazo ta buru-austetan gertatu. Beste ainbat zaletasun azaldu zioten semeek Aitari, onek ilbeltzaren 25'an Eliz-batzar nagusiaren berria ezagutzera ematekoan. Ta erriaren zaletasun au pozbide zaio XXIII Yon'i, berak dionez. Pozbide, egungo gizarte galduren ardian ere ba-diralako oraindik zentzibaitzu, Kristo'ren Ordekoari dantzuiotenak. Auek dira, egia, pakea ta batasuna babestuz, gizadiarentzat gatz eta argi. Aueri, kristau zintzoeri beraz, zuzendu die batez ere XXIII Yon'ek bere lenen Idazkia, egia, pakea ta batasuna oinarritzat artuta, kristau-bizitza, norberak bere tokian, oso-osorik bete dezatela eskatuz.

E g i - b e a r r a .

Askotan negartu oi da gaurko gizadiaren egoera tamalgarria: Erriarteko guda ta artu-eman otzak, gizarte-bidegabekeri, gizarte-mailletako burruka, langille ta nagusi arteko ezin ikusia, anai arteko odol ixurtze, sendietan pakerik eza, t.a. Gaitz oiek nun dute sustraia: XXIII Yon'ek salatzen digu oien iturria: "Gizaki, Erri ta endak edenez bete ta askoren buru-biotzak naasten dituen gaitzak, egia ez ezagutzea dute etorburu ta sustrai. Baina ez bakarrik egia ez jakitea, askoz geiago oraindik egia nardatzea ta bere aurka joatea." Aita Santuak esaten digu gizona ez dala berez gezurrerako joera ta guzi egia, aitzitik jatorriz eta izatez egian tinkatze-ko trebe dala, Jainkoak adimen ederrez edertu zun eta. Ta gizonak adimen zuzen orri jarrai ezker, bere Egille, lege-emaille ta gidari dun Jainkoa-

gana elduko dala. Baiña oben egiñez gero gizona makaldu da ta bere zentzuak naimenari uko dagio- te; adimenak berak ere, illunak artu baizuten, nekezago bereganatzen du egia. "Orregatik gerta oi zaigu -dio Aita Santuak- naiz adimen utsez egira eltzeko gai izan ala ere, erlijio ta zil- leztegiko gauzetan, errez ta gezur kutsurik gabe egira ez eltzea... Gaiñera adimenez gaindik dau- den egitara ez gaitzke goi-argirik gabe eldu."

Ta nolaz aizatu gizonari oben egiteak e- karri dion illunbea? XXIII Yon'ek damaigu eran- tzuna: "Orregatik (gizona goi-argitzearren) Jain- koaren Itza 'argi eldu gaitzean bizi dana'[1] lokarririk gabeko maitasunak eraginda ta gizadi- agaz errukiturik 'aragi egin zan eta gurean bi- zi[2] orrela 'lur ontara etorritz gizakume guzia argitu zezan'[3] ta bidetu ez bakarrik argi be- tera, onbide ta zorionera ere". Kristo, bere le- ge ta guzti degu bakarrik gizonok zerurako bide- an Argi ta Egi: "Beraz -dio Aita Santuak-, Berri- -Oneko erakuspenak onartzera beartuak gaude". Kristoren erakuspen, itz, eredu ta egiñak Berri- -Onetan eta beste Idazki Deunetan agertzen zaiz- kigu: "Orregatik, giza-adimenari egia ezagutzeko dun al-izatea ukatu edo gure osasunerako bearrez- ko zaizkigun goi-argiz erakutsitako egiak zapuz- ten baditu, Kristoren eta Paulo Donearen erakus- penak ez dauzka aintzat". Gaurko egunean gizonak, bere lanari esker, erreztasun aundiak ditu lur- raren ertzetik ertzera nolanai egia naiz gezurra zabaltzeko. Liburu, izparringi, aldizkari, irra- ti, zine ta T.V., gizakume guzien esku daude. Giza asmakizun oiek eztira berez okerrak, onak eta txalogarriak baiño. Baiña "zorigaiztoz, as- kotan batez ere gazteen grifia gaizto, gezur ta bizitza-okerraren su emaille dira". Entzun beza- te, gaztediaren aburu ta oiturak bere esku ditu- tenak, zer-nolako eskea dagien Aita Santuak: "Or- relakoak, lanbideak eskatzen dienez, gezurra ta zatarkeria ez-baiña eta ta on da oro zabaltzen saiatu bitez".

Pakea ta elkartasuna gizonari.

XXIII Yon'ek, bein baiño geiagotan, gizadiari pake-deia zuzendu die

Bere lenengo itzaldian orrela zien erri-agintariei: "Erriak ez dizue eskatzen, noski, anai-erzitza ta gizadiari galbidea dakazkioten izkillorik, pakea baizik, bere babesean gizadia onaro ta bere esku bizi dedin". Geroztik ere pakeaz mintzatu zaigu baiña batez ere Idazki ontan, ludiak aun urrundik dazagun pake ta elkartasun oien eske datorkigu. Ta pake orren oiñarri sendoa egia da XXIII Yon'en iritziz. Ori dala-ta pakeak luzaro iraun dezan, erriak eta batez ere erri-agintariek egi orren dirdaiak jo ditzala. Entzun Aita Santuari: "Iñolaz ere, bear-bearrezko da, bai erritarrak, bai errien etorkizuna bere esku dutenak benetan egia gogoko izatea, errien eta bakoitzaren zoriona ta elkartasuna inguruan nai baitute".

Zergatik billatu bear dugu pakea? Bera lortzeak gizarte-erriei zorion eta aunditze dakarkielako? Ondorio auek naiz naiko izan pakea opatzeko, ala ere, XXIII Yon'en eskea goragoko arrazoi batean kokatzen zaizu: "Jainkoak gizonak oro anai egin zitun, ez etsai... ta erriak ze besterik dira giza-bazkun edo anaidi batzu baiño? Auek, anai-maitasunez elkartuta, bakoitzaren ez-ezik gizadi osoaren ona billa bear dute. Baiña, giza zorion eta batasun ori sortu dezaken pake orrek luzaro irautea nai bada, zuzenbidean zindoturik egon bear du". Zuzenbiderik gabe ez da Erri-arteke batasunik eta au gabe -Aita Santuak dionez- "ludia egoera estuan arkitzen da; orregatik negartzen dute gizon zurrak egungo gizadia egizko pakera edo bear bada beste ikaragarriko gudate zakarrera bideturik dagon edo ez".

Ez gaitu arritzen beraz Aita Santuak bein da berriz, gizadiari batasuna ezkatzen badio: "Guzioi, erri-agintariei batez ere, Jainko Egillearen aurrean arretaz aztertu zaitezteela ta alegiñak egin batasunaren alde, eskatzen dizuegu." Batasun ori, lenik, gizarte mailletan lortu bear da, erriak batasunean eta paketsu egotea nai badugu. "Gizarte-mailletan batasunik ez izatetik -dio Aita Santuak- sortzen dira gorrotoak eta ezin ikusiak; auengandik, berriz, iskanbil eta matxinada kaltegarriak, ta batzutan eriotza; era

berean dirurik eza, errien eta bakoitzaren diru-
bidearen (ekonomiaren) lur jotzea."

XXIII Yon'ek langille eta nagusi arteko artu-emanak zuzen jarri ondoren bere mintzoa, kristau-sendiatarra doa; izan ere kristau-sendia baida egizko gizarte zuzenaren oifiarri sendoa. Orregatik kristau-sendiak Berri-Oneko eskariak ez baditu aintzat artzen, gizartea errain-mamiñetik gaitzak jota dago, beraz, ez du izanen luzaroan bizirik. Aurrera gabe, entzun dezaiogun Eliz-Buruari: "Sendiak ez badu pakerik, ez batasunik, ez ongi ikusirik, nolatan gizartean?" Ta orra, ze iduriko izan bear lukean kristau-sendiak: "Bedi Aita bereen artean Jainkoaren ordezkoko, esku-agintzaz baiño areago bizibide onez bide-erakusle izanki. Amak, berriz, etxean xamur eta zintzo agertzen dala, aurreratu bitza bide onean bere aurrak, biotzez, alai ta sendo azalduz; zintzo ta atsegingarri dedilla senarraren aurrean; biak beren seme-alabak kristau onak ditezan, ezi ta erakuspen jatorrez oete, ortarako artu baidituzte Jainkoagandik doal bikainak. Semeak esaneko bitez gurasoei ta maita bitzate biotzez, ori baidute lege; gainera, gurasoen pozbidet, ta larrialdia gerta ezkeroko, laguntza ere izan bear zaie."

E l i z a r e n b a t a s u n a .

Idazkiaren irugarren zatia Elizaren batasunari buruz ari zaigu. XXIII Yon'i Pedro'ren Alkira igo ta bereala, kristau-erria ain zatitua ikusteak biotz ikara edo orrelako zerbait zemaiola lesakegu. Beintzat kristau-erriaren gidaritzan beregain artu ta bereala, Eliz-Batzar berriarekin kristau-batasuna lortzeko duan gogo larri ori agertu zigun ilbeltzaren 25'an. Kristau-erriaren itxura negargarria alde batetik, goi-ikutua bestetik (berak aitortu zun) izan dira Aita Santuari garrantzi aundiko erabaki au artzera eragin diotenak. Egun goragarri artan, berria labur-labur zemaigun; ondoren beste azalpen argi-emaille baten zai egon gera. Au ez da luze egin.

XXIII Yon'en itxaropen eta siñiste biziak:

Aita

Santuak ba-du itxaropena ta ez nolanaikoa, aina bat leia dugun batasun ori egi biurtzeko. Itxaropen orrek ez du giza-egifietan oiñarririk arkitzen, Kristo'ren jainkozko egite ta itz zinduetan baino. Aita Santuaren itzak dituzu jarraitzen dutenak: "Guziok dakizute, Kristo-Erosleak gizadiaren ondarreraño iraungo dun gizarte bat sumatu zula, 'lurra lur deiño zuekin izango nauzute' [4]; eta orregatik ere 'Guziak bat ditezan, eta Gugan bat ditezan, Zu, Aita, Neregan eta Ni Zugan bat geran bezela' [5]. Kristo'ri zion ederragatik Aitari ain begiko izango zitzaion eskari onek, itxaropen pozgarriak sortzen ditu Gugan, eta artegian arkitzen ez diran ardiak, azkenik bertara itzultzeko gogoa egingo zaiela ziurtasuna damaigu; ta orrela gure Eroslearekin ongi-etorri 'artalde bakarra ta artzain bat izanen dira' [6]. Kristo'ren itz auek ematen diote, ikusten danez, Aita Santuari iñoiz gal eziñeko itxaropen xamur eta sendoa. Itz oietan bere siñistea tinkatuta, artu ere artu du Eliz-Batzarra biltzeko erabakia. Batzar ori bitarteko lortu nai diran ondorioak auek ditugu: "Katolikoen Eliza zabaldu, Kristau-erriaren oiturak zuzendu, Eliz-legeak gaur-gaurko bearretara bidetu; laburtuz: "BATASUNA, EGIA, ELKAR-MAITASUNA".

Aita Santuaren batasun deia:

XXIII Yon'ek Kris-

toren gogoz eta egitez Elizak ditun iru batasun alderdiak, ots, ikaskintza, agintza ta jaurespidetza nabari jarri ondoren, kristau saiestuei mintzoa zuzenduz batasunara eragitearren xamurki deitzen ditu: "Arren, ongi oartu gero, batasunera ots egitean, etzaitutela besteren etxera deitzez, zuenera ta gure dan jaiotetxera haizik... Jainkoaren itza azaldu zizueten aurretikoetaz gogora zaitetze; ta nola lana burutu zuten begitan jarririk, aien siñistea eredutzat ar ezazute" [7]. Gugandik saiestuta bizi diran guzientzat orrelako anai-itz auek ditu: "Nai edo ez, anai ditugu. Gure Aita, esateari uztekoan, orduan

bai ez lirakela guretzat anai. Maita dezagun gure Jainkoa, maitatu gure Eliza; Ua Aita dugulako, Au Ama; Ua Jaun dugunez, Au Aren mirabedanez; izan ere guziok bere mirabearen seme gera".

O t o i t z - e s k e a :

Idazki onen irugarren zatia amaitzeko Aita Santuak kristau guziori ottoitz sutsuak eskatzen dizkigu. Eskari au ez dugu oraingoa. Len ere Eliz batzarraren berria emanda laster, maiatzeko ottoitzaldiak asmo onen alde zeruko Amari eskeintzeko eskatu zigun: "Eliz-Batzarraren ondorioak onak ditezan, kristauak, nork gartsuago, eginen dituten ottoitzak geiago dezakete inolaz ere, giza-lan eta almen guziak baiño. Orregatik, naiz ta gure artegikoak ezta, ala ere Jainkoa goratu ta bere aginduak gogo onenez betetzen saiatzen diran kristau guzietan, ottoitz gartsu oiek eskatzen dizkiegu". Baiña, Kristo'k bere Aitari egindako eskariak damaio benetan erabateko itzaropena: "Gure itzaropen eta asmo aukerak aunditu ta egi bihurtu ditza la Jainko-Semearen erreguak 'Aita deuna, eman dizkidazunok zure izenean zaitu itzazu, Gu beze la, bat ditezan' [8]".

Idazkiaren laugarren zaiiak bate-betean dagerkigu XXIII Yon'ek bere Elizari dion ardura ta maitasuna. Azken zati ontarako utzi ditu amaika aolku eder eta bizkorgarri. Auetan lendabizikoak Eliz-artzaientzat ditu, berarekin egun beteko nekea ta beroa eraman dituten anai lankideentzat. Aueri eskatzen die batez ere, lan, arazo ta estualdietan Kristo'gan uste osoa jarri dezatela. Apaizai, berriz, bere gotzaiei esaneko biotz barrendik oiur dagie. Lekaide ta lekaimentzat, mixiolari ta katoliko-egintza'koentzat ere badiutu itz bizkorgarriak. Baiña ez ditu aztu ez, ta ontan ikusten dugu bere guraso izatea, naigabetu ta beartauak, ogi-bidea nun arkituko ez dakiten langille, aberritik landa joan diran ainbat sendi bakanduak, eta giltzapean naiz esku zakarren mende naiz bizia galtzeko eran arkitu ala ere Kristo'ri zintzo diran ainbat kristau errugabeak: Guzientzat sortzen ditu Aita Santuak itz biotz emailleak.

XXIII YON'EN BIGARREN IDAZKIA

Dagonillaren 1'an Aita Santuak beste Idazki bat argitaratu zigun Pedro Donearenean. Lenengo idazkia bere Doiburu-aldiari ezarri dion eginbidea edo orrelako zerbait azaltzen zigun. Oraingoan, berriz, urte au Ars'ko apaiz donearen eriotzaren eun urte betetzea dugula-ta, apaiz onen bizikera errugabea eredutzat jarri-ta, kristau guziori baiña bereziki apaiztaldeai esan nai die bearbearrezko dala Yon Mari Vianneyren antzekoak izatea, guzati galdua zuzendu, ta bere eginbide ori aurrera atera nai bada. Beraz XXIII Yon'ek, Ars'ko apaiz doneagan erriak ain zuzen ere ikusi dituan birtuteak nai ditu apaiz bakoitzarengan ikusi: Berri-Oneko aolkuak: apaltasuna, animan grifia ona, gurutz bidea, barne bizitza; labur, apaiz zintzotasuna orrela izango baida apaiza benetan Kristo bigarren.

Apaiz zintzotasuna Berri-Oneko aolkuak jarraituz:

Danok dakigu 42 urtez ze-nolako apaiz bizitza miragarria egin zuan Yon Mari doneak Ars'ko errikan: lazkeri ta damu-nekeeri sarri ekiñaz, Aldareko Sakramentuaren endoan igaro zitun ordu luzeak, guzia anima-zaletasunak zekazkion gurutzialdiaz aseta. "Bizikera au kristau soillentzat geiegikoa litzakela, dio Aita Santuak; baiña Elizak beti izan omen ditu, Jainkoaren ardurak ala naita, Gogo Gurenaren eragifnez, orrelako bide garratzetatik saindutasunera eldu diran zenbait animazale". Ta egitan saindutasunera iristeko bide bakarra dugu, adibidez, Kristo gure Jaunak erakutsi ziguna: "Iñork nere ondotik etorri nai badu, bere burua ukatu ta gurutzeta leporatu beza ta jarraitu bezait" [9]. Ta nortasunari ukatzeko erarik bikaiñena Berri-Oneko aolkuak jarraitzea dugu. Apaiza, alabaiña, apaiz dalako ez omen dago aolku oiek betetzea beartua -aitortzen digu XXIII Yon'ek bere aurreko XII Pio'ren itza ekarriz: "Eliz-gizon soillak ez daude Jainko legez Berri-Oneko aolkuak (beartsu, garbi ta esaneko izatea) gordetzea beartuta." Baiña erne belarria ondoren

XXIII Yon'en itzetara: "Apaiz-lanbideak ongi betetzeak lekaide bizikera soil berbera baino zintzotasun geiago eskatzen digu". Apaiza naiz Berri-Oneko aolkuak bete edo ez bete bere ezku izan, ala ere oien ondotik dauka zintzotasunerako biderik jatorrena, Kristo'ren jarraile oroentzat bezelatsu.

T x i r o t a s u n a :

Aita Santuak aurrez-aurre azaltzen digu Yon Mari Vianney apaizaren lander bizitza. "Ara Ars'ko santuaren beartsu bizitza, ortan Asis'koarekin berdiñeko, ontan ere ta garai batean Irugarren Senidetzan bere ikasle izana [10]. Besteeri ematekoan neurrigabe, beartsu ta estu norberarekin, lurreko aberaskizunetaz aztuta bizi zan; eta oieri ez baizien biotzik eman, soñeko naiz animeko bearretan arkitu ta beregana zijoan guztuari esku zabalez laguntzen zion". Errixka bateko santu aundi ua etzan bate-re ajolatze nundik jango edo nola dirua sortuko; beraz, bere dirubide koskor eta guzti, pozik zegoen: "Erabat pozik nago; ezertxo ere etzait gelditzen; Jainkoak, gogo damaionean deitu nazake". Itz auek adirazten digutenez Yon Mari doneak Jainkoagan itxaro zun guzia. Ta Jainkoak beragaz oso-osorik bete zun biotz zabal ua, 'Ni naiz zure sari arras bikaiña' itzak egi gertuaraziz. XII Pio "Ad catholoci sacerdotii" Idazkian orrela mintzatu zitzaizen apaizai: "...Ez diru griñarik, ez okerreko irabazbiderik; dirua nundik bilduko ez-baiña animen ona billatu, aintza Jainkoari ez norberari emateko asmoz beti" [11]. XXIII Yon'en itzetan asmo berdiña ageri da: "Naiz bartzu aberaskizunen esku izan, ala ere ez bemaio-te biotzik". Eta beartsuki bizi diran ainbat apaizen goratzarrez dio: "Jakin bezate, anitz pozten gaitula Kristoren eta Elizaren aldeko lanbidean atsegin-sariz gabe jarduteak."

G a r b i t a s u n a :

Garbitasunaren bitartez Yon Mari donea Jainkoari erabat emanda bizi zan. Otoitzaldi luze ta gartsu, damuneke, lazkeri ta eguneroko barau gogorreiresker biotza soñiaz nagusitu zan; eta naiz apaiz lanbideetan barna a-

maika arrisku izan, ala baiña bere garbitasunak etzun akatsik; XXIII Yon'ek egungo apaizak garbitasun beraz ederturik agertu ditezela eskatzen die ta oztopo-arriak nola baztertu ere erakusten die: "Bakartasunaren arriskutik alden du, arinkeriak salatu, alperkeriaren tentaldiak eta lan gelegiaren kaltebidetik baztertu". Orrela jakatuz biotza garbi gorde-ezker, "berakoi ez baiña anaien bearrak biotz emateko askoz gertu ta zabalago dagoke".

B a r n e - b i z i t z a :

Apai bizitzari ta bere egin ugari ta gogorrei barne-bizitzak damaie arnas ta indar. Ori ondo zekian Yon Mari doneak, eta orregatik otoitzari eman zion bere bizitzan len-tokia. Ba-zekian ere animen aldeko lanak ez badira barne-bizitzaren arnasez induratzten lan guztiak alperrik dirala. Gogo bizitza edo Kristo'rekin batuta egoteak zemaie Ars'ko apaizaren eliz-lanbideeri indar. Barne-bizitz orri ta Jainkoaren laguntzari esker Ars'eko erri epel edo otz ua doi-doi Jainko-maitasun giroak bildu zun. Bere otoitz bizitzak eraman zun apaiz ua Zintzotasunaren goi mailletara. Otoitzean eskuratzen zitun egunero-egunero amabost ordu luzez aitortzak entzuten egoteko bearko zitun gogo ta egonarri arrigarriak. Otoitzak ere zemazkion barrendik azalera ain naroki azaltzen zitzazkion samurtasuna ta zorion-alaitasunak. Berak zion: "Ara otoitza, gizonarentzat lur ontako zorionbidea". Otoitzetan samurrenak eta gozoenak Aldareko Jesus Sakramentuarentzat zitun. Ikuste-koak ziran apaizak Eukarisko aurrean agertzen zitun begirune ta egoera apalak; Jesus Sakramentuari zion ez nolanaiko zaletasunaren agerbideak. "Or dago, zion, ainbat maita gaitun Ua; zer dala-ta ez dugu orobat maitatuko?" Ta beste batean erritarrei: "Bear bezela otoitz egiteko ez dira bearrezko itz-aspertu luzeak. Gure Jainko ona Aldare-kutsan dagola ba-dakigu; biotza zabaldu beraz; Bera aurrean izateaz poztu, orra or otoitzik bikaiña".

Aita Santuak, bere aurrekoen erakuspenak ekarriz, garbiro azaltzen die apaizeri zebatera-

ñoko garrantzi dun apaiz-bizitzan otoitzak: X Pio'k: "Apaiza bere aunditasunaren eta lanbidearen berdineko gertatu dedin otoitzari ekin bear ater gabe". Beriak egon bear du, beste inor baino arretatsuago, Kristo'ren agindura: 'Otoitz egin bear da'. XII Pio'k Erroma'ko apaizeri: "Kristauak pozik eta biotzez otoitzari ekitea nai baduzute, artu iezute bada aurrea elizan eta bere begitan otoitz eginaz eman eredia". Berak berriz: "Ala bearrez, Opari-maian gertatu oi dana apaizak bere biotzean gertarazten saiatu bedi; Kristo'k bere soin-eskeintza dagin antzo, apaiza Kristo'rekin hat eginik eskeini bedi; Jesus'ek obenen ordaina ematen dun bezela, apaizak ere kristau bizitzari garratz alderditik elduta, berak eta besteen obenak garbitu ditzala" [13].

Aita Santuak ezin utzi, bada, oso gora jaso gabe apaiz onek, animen grin onak eraginda, aitortegian, naiz kristau-ikashidea erakusten, naiz igandeko itzaldi luzeak ikasten ta egitean jartzan zuan gogo-zaletasunak nola ara erriko semen, naiz kanpotik aitortzera ta entzutera zetozkion aibat erromesen animetan Jainko-maitasuna suspertzearren.

Muxika'tar Errupin
Lazkaoko beneditarra

[1] 1 Tim. 6,16

[2] Yn. 1,14

[3] Yn. 1,9

[4] Mat. 28,20

[5] Yn. 17,21

[6] Yn. 10,16

[7] Eber. 13,7

[8] Yn. 17,17

- [9] Mat. 16,24
- [10] Ikus "Arch. Secret. Vat.", t. 227, 137
- [11] Litt. Enc. "Ad Cath. Sacerdotii"; AAS 28, 1936, 28
- [12] Lk. 10,16
- [13] Ikus Adhort. Apost. "Menti nostrae"; AAS XLIII 1950, 667-668.

